

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Qızılbaşların Təbrizdə yalnız birçə gün dayanmaq imkanı oldu. Şah Kəmaləddin Behzadı soruşdu. Ona məlumat verdilər ki, Kəmaləddin Behzad şahın əmrinə görə təhlükəsizlik üçün Çaldıran düzündü əhatə edən dağların arasındakı mağarada gizlədilib. Şah Çaldıran düzündə gördüyü qardaşları yanına çağırırdı. Oruc ağa və Vəli ağa Çələbiyanlılar onun hüsurunda hazır oldular. Təzim edib; şahımızın yolunda qurbanıq. Əmrinizi gözləyirik, - dedilər. Daha doğrusu, bunu böyük qardaş Oruc ağa dedi. Ancaq Vəli ağa da sanki qardaşının dediklərini əzbərləyibmiş kimi təkrar elədi.

Şah qardaşları diqqətlə süzdü. Onların gözlərindəki məhəbbət, şaha ehtiram yaralı hökmdarı kövrəldi. Amma özünü ələ aldı. Barmağının işarəsilə qardaşları yaxına çağırırdı. Əvvəlcə Oruc ağanın, sonra da Vəli ağanın alnından öpdü.

- Əmrinizə müntəzirik, şahım! - Bunu Oruc ağa dedi.

Elə o, sözünü bitirən kimi Vəli ağa dilləndi:

- Başımız yolunda sadağadır, şahım!

Şah qardaşları bir də süzdü. Görünür o, verəcəyi tapşırığa tərəddüd edirdi. Bəlkə də, qardaşları təzə bir təhlükə qarşısında qoymaq istəmirdi. Amma məramından da vaz keçmirdi.

- Qayıdarsınız Çaldırana. Üzü Təbrizə tərəf dağın sinəsindəki sıldırım qayalar arasında bir mağara var. Əgər yadınızdadırsa, həmin mağaranın aşağısında bizim ordugah yerləşirdi.

Şahın sözlərinə əvvəlcə qardaşlar bir qədər anlaşılmaz görkəmdə durdular. Görünür, həmin yeri tam təsəvvür etmirdilər. Ancaq şah Qızılbaş ordugahının yerləşdiyi yeri dəqiq nişan verəndə onlara hər şey aydın oldu.

- Bəli, şahım, bildik haranı deyirsiniz.

- Həmin yerə gedirsiniz. Kəmaləddin Behzad haqqında eşitmisinizmi?

- Bəli, hökmdar böyük rəssamdır. Təbriz sarayında çox məşhur rəssamdır.

İki-üç gün Təbrizin ehtiyat ərzaqlarından faydalanan ordu dördüncü, beşinci gün narazılığını açıq-aşkar bildirməyə başladı. Osmanlı sərkərdəsi artıq səkkizinci gün Təbrizdə qalmağın mənasızlığını başa düşmüşdü. Onun Şah İsmayılı təqib etmək iqtidarı da yox idi. Çünki Şah İsmayılın arxasınca getməli olsaydı, hələ döyüşlərə qatılmamış Qızılbaşlarla qarşılaşmalı olacaqdı. Səkkiz günün tamamında Sultan Səlim öz qoşunlarını çəkib peşman-peşman geriye üz tutdu. Hələ tərəddüd edirdi; payızı Qarabağa getsin, qışda təzədən Şah İsmayılın üzünə gəlsin, yoxsa, birbaşa İstanbula tərəf üz çevirsin. Hələ ki, Qarabağa tərəf yön tutdu. Çünki Qarabağda onun bildiyinə görə tükənməz ərzaq ehtiyatı vardı. İlk-ilk Qarabağ atları suvarılərə çox yarıyardı. Saysız-sonsuz qoyun sürüləri, tükənməz ərzaq ehtiyatı idi.

Sultan Səlim üzü Qarabağa tərəf getmək üçün göstəriş verdi: - Yazda qayıdırıq Şah İsmayılı sarı, - dedi.

Onu dinləyən Övliya Sarıgöroz öz içində ancaq özünün eşidə biləcəyi bir səsle onun cavabını verdi: «Bunu hələ bilmək olmaz, Allahın bildiyi daha üstündür».

...Sultan Səlim Təbrizi tərk edəndə bir çox sənətkarları da müxtəlif peşə sahiblərini də əsir edib aparmaq haqqında əmr verdi. Bənnalar, memarlar, körpü, yol ustaları, yüzlərcə sənətkarlar... beləcə Sultan Səlimin əsirinə çevrildi. Onların arasında Səfəvi sarayının məlülküş-şüarası Həbib və sazəndələrin başkanı Dirili Qurbani də vardı. Həbib ilə Dirili Qurbaninin əsirlər siyahısına düşməsinin səbəbi onların Sultanla dikbaş danışmağı olmuşdu. Həm Həbib, həm də Dirili Qurbani Sultan Səlimə açıq-aşkar demişdilər ki, Qızılbaşlarla Osmanlıların savaşı türkün taleyində ən qara gün olaraq heç vaxt yaddan çıxmayacaq. Əlbəttə, Sultan Səlim bu sənətkarların sözlərindən çox qəzəblənmişdi. Çünki o, Qızılbaşlarla savaşa qələbəsini özünün şərəfi hesab edirdi. Bu sənətkarlar isə Sultan Səlimin qələbəsini türkü istəməyənlərin, uzaq Avropadan üzü

*Hüseynbala MİRƏLƏMOV***ÇALDIRANA GEDƏN YOL***romandan səhifələr*

- Kəmaləddin Behzad həmin mağaradadır başqa sənətkarlarla birgə.

- Bildik, şahım... - suallara Oruc ağa cavab verirdi.

- Bilmirəm, oraya necə gedəcəksiniz və oradan sənətkarları necə çıxaracaqsınız.

- Bu, bizim işimizdir, şahım. Bunu isə böyük qardaşını qabaqlayıb deyən Vəli ağa idi.

Qardaşlar şahın hüsurundan çıxan kimi atlarını minib Çaldırana tərəf üz tutdular. Çox vaxt keçməmişdi. Yəqin ki, Kəmaləddin Behzad və digər sənətkarlar şaha sevgiləri ilə qoşulduqları yürüşdə mağaraya qatılmaqlarından narazı qalsalar da hadisələrin sonrakı gedişindən hər şeyi biləcəkdilər.

Oruc ağa və Vəli ağa Çələbiyanlı qardaşları özlərini mağaraya yetirəndə səhər çağı idi.

...Çələbiyanlı qardaşları Kəmaləddin Behzad başda olmaqla sənətkarları İsfahana aparırdılar. Bu, birbaşa şahın göstərişi idi.

...Təbrizdə çox qalması da Qızılbaşlar mümkün qədər əhalinin təhlükəsiz köçürülməsi üçün bütün tədbirləri gördülər. Ordu əhalinin köçürülməsində yaxından iştirak edirdi. Şah isə son dəfə köçürülmə haqqında məlumatı dinləyib divanbəyiye baxdı. Elə bil nəşə demək istəyirdi. Divanbəyi şahın intizarını duyduğundan dilləndi: - Canımız sənə fəda olsun, hökmdar, nə qulluq bizlərə?

- Saray əhlinin hamısını köçürün.

- Baş üstə, hökmdar. Əlbəttə, saray əhlinin hamısı köçəcək.

- Sazəndələr, şairlər necə? - Hökmdar soruşdu.

- Onlardan qalmaq istəyənlər də var.

- Kimlər qalmaq istəyir və niyə?

- Məliküş-şüərə Həbib və sazəndələrin başçısı Dirili Qurbani qalmaq istəyir.

- Onlar niyə qalmaq istəyir?

- Deyirlər ki, bizim Sultan Səlimə sözüümüz var.

Şahın onsuz da qızdırmalı olan canından daha bir isti keçdi. İliq bir təbəssüm sifətinə yayıldı. Sanki anladı ki, onlar Sultan Səlimə haqsız olduğunu demək üçün qalırlar. Ancaq hələlik bilmək olmazdı ki, Sultan Səlim onlara necə münasibət göstərəcək.

...Sultan Səlim Təbrizə daxil olanda səhər bomboş idi. Səkkizcənnət sarayının pillələrini qalxanda yay olmağına baxmayaraq sanki daşların soyuğu onu vurdu. Elə həmin anda anladı ki, çox mənasız bir mərama görə şəxsi iddiasına qurban olaraq ayaq basıb.

bəri gələn küləklərin qələbəsi hesab edirdilər və bunu açıq-aşkar Sultana deməkdən də çəkinməmişdilər. İndi şair Həbib və Dirili Qurbani bu cəsətlərinin əvəzi olaraq əsirlər siyahısına qatılmışdılar.

...Şah İsmayıl İsfahanda hadisələrin gedişi haqqında hər gün xəbər tuturdu. O, eşidəndə ki, Sultan Səlim birçə həftə Təbrizdə qalıb və qoşunun çəkib gedib. Bu xəbərdən sonra Şah İsmayıl istehza ilə gülmüşdü.

Amma hələ də hərarəti vardı. Təbiblər onun yanından geriye çəkilmirdilər. Şah İsmayılın gözü gəzirdi Hüseyn Lələ bəyi, Məhəmməd xan Ustaclını, Durmuş xanı, Nurəli bəyi, Əbdü bəyi, qeyrilərini... ancaq onlar daha yox idilər. Çaldıran həm də onların adları ilə yaşayacaqdı.

Daha çox isə Taclı bəyimi görmək istəyirdi.

Doğrudur, salnaməçi hadisələrin həqiqi axınını gözləmir. Salnaməçi xəbər verir ki, çox üzüntülü günlərdən sonra Taclı bəyim bir kəndli qiyafəsində öz bacarığı ilə yollar keçib İsfahana gəlib çatmışdı. Yaraları da elə yollarda sağalmışdı.

- Təbrizə qayıtmaq vaxtı çatmayıbmı? - Şah soruşdu.

Yanıdakılar tərəddüd etdilər ona cavab verməyə. Çünki hələ də şahın qızdırması vardı. Onu hər gün təbiblər yoxlayır, yarasına məlhəm qoyur və ümidli sözlər deyirdilər. Yenə də təbiblər onun yanında idi. Baş təbib onun nəbzini yoxlayıb dilləndi: - Qurban, nigaran qalma, yaran yaxşı sağalır.

- Mənim yaram sağalan deyil, təbib. - Şah dilləndi.

- Niyə qurban, bu yarıdan sənə ölüm yoxdur.

- Yox, mənim daha dərin yaram var.

- Niyə, qurban, bu yara elə də dərin deyil, tez sağalar.

Şah təbibin gözlərinə baxdı. Onun inamlı baxışları şahın qəlbə bir kövrəklik və xoş duyğular gətirdi. Ancaq öz içindəki nisgili tamam apara bilmədi. Və cavab gözləyən təbibə açıq dedi:

- Anadolu, Diyarbək, torpaq, yurd yarası... bu, sağalandırmı? - Şah daha təbiblərə baxmadan deyirdi bu sözləri.

Təbiblər daha heç nə demədilər. Şah da dillənmədi. Arada böyük bir sükut vardı.